

Paraolimpijke - feminizam i invaliditet

Gojković, Dina

Master's thesis / Diplomski rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:131:959652>

Rights / Prava: [In copyright](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2020-10-22**

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

Sveučilište u Zagrebu

Filozofski fakultet

Odsjek za etnologiju i kulturnu antropologiju

Diplomski rad

PARAOLIMPIJKE – feminizam i invaliditet

Studentica: Dina Gojković

Mentor: dr. sc. Goran Pavel Šantek, redovni profesor

Zagreb, svibanj 2019.

Izjava o autorstvu

Izjavljujem pod punom moralnom odgovornošću da sam diplomski rad "Paraolimpijke – feminizam i invaliditet" izradila potpuno samostalno uz stručno vodstvo mentora dr. sc. Gorana Pavla Šanteka, redovnog profesora. Svi podaci navedeni u radu su istiniti i prikupljeni u skladu s etičkim standardom struke. Rad je pisan u duhu dobre akademske prakse koja izričito podržava nepovredivost autorskog prava te ispravno citiranje i referenciranje radova drugih autora.

Potpis:

SADRŽAJ

Uvod	4
1. ANALIZA MEDIJSKOG DISKURSA	6
2. FEMINIZAM	9
3. INVALIDITET.....	11
4. PARAOLIMPIJSKE IGRE.....	13
5. PARAOLIMPIJKE – analiza	16
5. 1. SANDRA PAOVIĆ	16
5. 2. ANĐELA MUŽINIĆ	20
5. 3. ANA SRŠEN	23
6. ZAKLJUČAK	26
7. POPIS LITERATURE.....	28
8. PARAOLIMPIJKE - feminizam i invaliditet (sažetak).....	33
9. WOMEN PARALYMPICS- feminism and disability (abstract).....	34

Uvod

Sandra Perković je 2018. godine osvojila peto uzastopno zlatno odličje na europskom atletskom natjecanju i time postala prva bacačica diska u povijesti tog sporta kojoj je takvo što pošlo za rukom, dok su gluhi i nagluhi muški rukometni reprezentativci u srpnju iste godine Hrvatskoj donijeli svjetsko zlato s prvenstva u Brazilu. Međutim, oba su uspjeha zasjenjena nesvakidašnjim pothvatom hrvatske nogometne reprezentacije koja je na Svjetskom nogometnom prvenstvu u Rusiji osvojila drugo mjesto i time ostvarila najveći uspjeh domaćeg sporta od osnutka Republike Hrvatske. Nacija u stanju euforije nikada se ne bi zapitala koliko bi srebrna medalja bila "velika" kada bi ju osvojile nogometašice i bi li to bio "najveći uspjeh hrvatskog sporta" da su one primjerice, slijepe? Proučavanjem medijskih platforma koje redovito obavještavaju o aktualnim sportskim događajima, započela sam promišljati o spomenutoj temi ovoga rada.

S pohvalom za sve naše sportske predstavnike koji ostvaruju dobre rezultate na natjecanjima, fokus je ovog rada na ženama, sportašicama s invaliditetom koje predstavljaju ili su predstavljale, Hrvatsku na Paraolimpijskim igrama. Polazište za rad pronađeno je u osobnom promišljanju o ženama u sportu općenito, s obzirom na blagu liberalizaciju medijskog prostora i povećanje marketinškog interesa u području ženskog sporta. Popularizacija sportašica kroz različite medijske doprinose¹ uklapa se u ideju feminizma, težnje jednakosti između spolova te se nadopunjuje na pitanje invaliditeta i prihvatanja "različitosti" u sportskoj, ali i društvenoj zajednici. S obzirom na to da su žene u sportu bitna karika, no kako se tvrdi, premalo su zastupljene, pomoću teorijskih odrednica medijskog diskursa i feminističke teorije, istražuje se koliki je naglasak stavljen na medijsko pojavljivanje sportašica s invaliditetom. Cilj istraživanja bio je otkriti načine medijskog profiliranja paraolimpijki i koliko je ono određeno nekim tipično ženskim osobinama ili prezentiranjem invaliditeta kao dijela svakodnevnog života. Tako su se nadovezala i mnoga pitanja o percepciji invaliditeta, društvenoj emancipaciji i stilu privatnog života. Kako se nose sa stečenim invaliditetom, koliko zapravo ovise o drugima, žale li za nekim prošlim vremenima ili osjećaju neku vrstu nepravde, kakav stav imaju prema nekim drugim invalidima te kako je profesionalni sport utjecao na njihovu kvalitetu života, pitanja su koja se kroz rad nameću. Svrha je rada razotkriti zatomljene potencijale naših paraolimpijskih

¹ "U srijedu 2. svibnja započeo je prvi dio kampanje u sklopu projekta "Za veću vidljivost ženskih sportova u elektroničkim medijima" koji će trajati dva tjedna. Cilj ovog projekta je afirmacija ženskog sporta u društvu, posebno kolektivnog i njegovo veće medijsko praćenje, čime se podiže svijest javnosti o važnosti vidljivosti ženskih sportova u medijima" (E-mediji.hr 2018).

sportašica te im na taj način pružati određenu vrstu značaja kakav bi potencijalno mogli i masovni mediji.

Istraživanje je trajalo sedam mjeseci, a započelo je pretraživanjem internetskih stranica vezanih za hrvatske sportašice s invaliditetom. Nakon toga uslijedilo je čitanje i proučavanje različitih znanstvenih članaka na temu medijskog diskursa. Posljedično tomu istraživala su se i prava invalida na temelju "Pravilnika o profesionalnoj rehabilitaciji i centrima za profesionalnu rehabilitaciju osoba s invaliditetom" te raznoliki izvori iz kojih su se iščitali određeni feministički teorijski sklopovi. Također bitan segment cjelokupnog rada bilo je redovito praćenje aktualnih sportskih vijesti novinskih portala među kojima su *24sata.hr*, *Tportal.hr*, *Sportske.jutarnji.hr*, *Gol.dnevnik.hr*, *Večernji.hr* i *Index.hr*. Osim toga i u manjoj mjeri sportske su vijesti praćene i na televizijskim programima (HRT, Nova TV, RTL) te društvenim mrežama (Facebook, Instagram). Tijekom istraživanja pronađen je novinski materijal podoban željenoj interpretaciji. Rad je podijeljen na dva dijela te se u prvome navode osnovne teorijske značajke, hipoteze, metode, problematike i koncepti medijskog diskursa, feminističke teorije i invaliditeta. U drugom se dijelu objašnjava naziv, pojam, cilj i svrha Paraolimpijskih igara, a pri tomu se daje pregled analize intervjua koji su konstrukt medijskog profila određenih trofejnih hrvatskih paraolimpijki.

1. ANALIZA MEDIJSKOG DISKURSA

Općenito govoreći, analiza diskursa nastala je krajem 60-ih i početkom 70-ih godina 20. stoljeća na području anglofonih zemalja i u Francuskoj, a definirana je kao vrsta pristupa proučavanju konteksta i sadržaja usmenog i pisanog govora. To je kvantitativni i kvalitativni multidisciplinarni i metodološki pristup humanističkih i društvenih znanosti kojemu su glavna polja proučavanja lingvistika, komunikacija, sociologija, psihologija, filozofija, informatika i didaktika (Živković 2014:362). S druge pak strane, teoriju analize diskursa može se predstaviti kao kros-disciplinarni pokušaj integracije centralnih lingvističkih i hermeneutičkih uvida s ključnim idejama socijalnih i političkih znanosti (Đurin 2013:2). Diskurs je više nego skup tekstova ili znakova te zapravo čini skup praksi koje sistematski oblikuju ono o čemu govore, a pri tom se ideje, mišljenja, koncepti, načini razmišljanja i ponašanja oblikuju u određenom kontekstu, čineći jednu diskurzivnu strukturu koja posljedično stvara određenu efektivnu stvarnost (Ibid., 17). Bavi se proučavanjem jezika iznad nivoa rečenice, odnosno govora i pisanog teksta, a pri tom ne zapostavlja niže nivoe u jezičnoj hijerarhiji (Lakić 2009:91). Analiza diskursa tretira širok spektar lingvističkih i nelingvističkih podataka kao tekst ili pismo te ih koristi u analizi i interpretaciji društvenih događaja i procesa (Đurin 2017:334-335).² Diskurzivna se analiza razvila iz različitih teoretskih tradicija i disciplinarnih područja, stoga ne postoji jedna jedinstvena analiza rasprave već mnogo različitih stilova. Multidisciplinarnost ovog područja ogleda se u 57 različitih pristupa analizi diskursa, a svaki istraživač koristi onaj koji polučuje najbolje rezultate s obzirom na cilj proučavanja (Halimi i sur. 2004:35).

Početna točka svake teoretske tradicije i pristupa jest odbacivanje realnog shvaćanja jezika kao jednostavnog i neutralnog sustava znakova, to jest sredstva odražavanja ili opisivanja riječi. (Ibid.) Postoje tri teorijske tradicije prema kojima možemo razvrstati diskurs i to su kritička lingvistika, konverzacijska analiza i analiza rasprave. Dok prva od navedenih, između ostalog, proučava dramatičan učinak riječi u pisanom mediju, druga se bavi razlogom nastajanja značenja neke riječi te organizacijom socijalne interakcije. Posljednja se teorija oslanja na poststrukturalističke ideje i proučava narativnu strukturu teksta s povijesnim ishodištem (Ibid., 37). Spomenute se teorijske osnovice mogu naći i u različitim pristupima koje koristimo u radu. Primjerice, diskurs u komunikacijskom pristupu zavisi od okolnosti

² Govori, izvještaji, manifesti, povijesni događaji, intervjui, politike, ideje, organizacije i institucije, arhivi, muzeji, znanstveni i književni tekstovi, filmovi, medijski prikazi i javne debate dio su navedenog spektra.

određene komunikacije, a sociolingvistički, odnosno socijalnokonstruktivistički najbolje opisuje jezik u društvenom okruženju (Živković, 366).

Halmi navodi (usp. 43) kako Colleen Cotter analizu medijskog diskursa dijeli na analizu diskursa, sociolingvističko istraživanje i "nelingvističko" istraživanje. Mnogi istraživači upravljaju unakrsno-disciplinarnom matricom, a pri tom se koriste nekim analitičkim metodama³ koje pomažu pri analizi narativa i sociolingvističkih elemenata oblikovanih unutar medijskog diskursa (Ibid., 44). Spominje se i socijalnokonstruktivistička teorija prema kojoj se priznaju alternativne konstrukcije događaja u medijima, a cilj "nije traganje za istinom nego za bilo kakvom koristi koju istraživačevo "čitanje" fenomena može imati u ostvarivanju promjena u odnosu na ljude kojima su te promjene potrebne". (Ibid.) Problematika pristupa leži u odsutnosti objektivnih kriterija, međutim on se može iskoristiti u kombinaciji s idejama nekih drugih autora. Primjerice, van Dijk analizira diskurs novinskih članaka⁴ kroz podjelu teksta na makrostrukturu i mikrostrukturu. Makrostruktura uključuje tematsku i organizacijsku strukturu samog teksta te time stvara eksplicitnu temu koja sumira ogroman broj informacija u novinski izvještaj, a postiže se povremenim korištenjem makropravila (prema Lakić, 93).⁵ Mikrostruktura podrazumijeva lingvistički aspekt te koheziju i koherentnost samog teksta. (Ibid.) Van Dijk također smatra kako analiza novinskog diskursa treba ići od vrha prema dnu, odnosno od većih prema manjim strukturama te se ciklički trebaju prikazati sve informacije te se u obzir treba uzeti njihova važnost (Ibid., 95).

Kako bismo opisali sport? To je imenica starofrancuskog naziva *disport* što znači *igra, zabava*, a korijen ove riječi dolazi iz latinskog *porto* što znači *nošenje*, odnosno obavljanje nekakve djelatnosti (Rismondo 2011:154). Sport je u prvom redu zabava, opuštanje, igra te tjelesna aktivnost koja značajno poboljšava fiziološke karakteristike aktivnog pojedinca (Brkljačić 2007:231). Ipak, ono što danas podrazumijevamo sportom, izum je zapadne kulture.⁶ Filozofski gledano, to je jedan od najviše raspravljanih i najslabije razumljivih fenomena našeg doba (Zagorac ur. 2014:11). Prema Huizingu te Cailloisu sport je aktivnost koja je slobodna, vremenski i prostorno ograničena, nezavršena u raspletu, neproduktivna, uređena pravilima te fiktivna, odnosno kulturni oblik aktualizacije koji objedinjuje

³ Među njima se nalaze: kritičko-analitička (pristup analize diskursa), narativno-pragmatična (pristup analize diskursa i sociolingvistike), komparativna-međukulturalna (pristup sociolingvistike i analize diskursa) te medijsko-komunikacijska istraživanja (nelingvistički pristup) (Halmi 2004:44).

⁴ Prema van Dijku novinski je izvještaj "ona vrsta teksta koja pruža informacije o skorijim događajima" (prema Lakić, 92).

⁵ Makropravila su brisanje, generaliziranje i konstruiranje što uvjetuje krajnji izgled i smisao članka.

⁶ Kvantifikacija, standardizacija, rekordizacija, specijalizacija i objektivnost postale su normama suvremenog sportskog sustava (Ibid., 201).

institucionalne oblike trgovinske konkurencije, tržišno nadmetanje, natječaje i testiranje (Ibid., 12).⁷ Možemo zaključiti kako sport nije samo aktivnost koja dovodi do okupljanja nego i aktivnost koja je vrijedna okupljanja (Ibid., 317).

Sportaši su bili javne osobe i prije pojave modernog informiranja.⁸ Danas, masovni mediji igraju važnu ulogu u dijeljenju informacija i izvještavanju o svjetskim događajima, a prenose normativne informacije, kulturne vrijednosti, ostvaruju okvire podložne različitim interpretacijama događaja, mobiliziraju građane, reproduciraju dominantne kulture i društva te istovremeno omogućuju zabavni sadržaj (Bubalo i sur. 2015:108).⁹ Medijskim filtriranjem profesionalni sportaši grade kult estetizacije tijela, ideju o financijskoj uspješnosti i bitnosti moralne igre, užitka, statusa, moći i materijalnog dobra (Zagorac ur., 8). Suvremeni sportski genij tako stječe vlastiti vizualni identitet preko medija masovne komunikacije, odnosno sredstva masovne reprodukcije u kojem se identitet stječe osiguravanjem beskonačnoga ponavljanja prisutnosti (Rismondo, 163). Moderni, "hibridni" sportaš je svaki onaj koji ulazi u domenu politike, gospodarstva i medija koji kao partneri profesionalnog sporta diktiraju brzi i na mahove drugačiji sportski ritam (Ibid., 162).¹⁰

⁷ "Brže, više, jače!" (Zagorac ur., 204).

⁸ Antički su Olimpijci smatrani miljenicima bogova. Njima su dodijeljene moći prirodnih sila, prva mjesta na svečanostima i novčane nagrade. Pjesnici i kipari onog vremena na neki su način ovjekovječili njihovu slavu (Antički sportovi-pobjeda je najvažnija, 2018).

⁹ Nekom vrstom medija služe se gotovo sve generacije svjetske populacije, a raznovrsnom su sadržaju najviše izloženi mladi u dobi od 15 do 24 godine (Bubalo, 108).

¹⁰ Tour de France i Olimpijske igre (kao i Paraolimpijske igre) reprezentativni su primjer sporta proizvedenog sa strane medija (Zagorec ur., 207).

2. FEMINIZAM

Feminizam je u interpretaciji "Pojmovnika rodne terminologije" pojam koji sabire različite smjerove i orijentacije mišljenja te značenja i tumačenja same riječi, a potkraj devetnaestog stoljeća pojavio se i u političkoj borbi za jednaka prava žena (Borić 2007:28). Pojam može opisivati i objašnjavati društvene fenomene, situacije i iskustva u cilju artikulacije i inteligencije ženskog subjekta, stvarati novo znanje o povijesnom iskustvu ženskog spola te ukazati na aktivnost, pokret i javni angažman usmjeren prema mijenjanju odnosa moći između muškaraca i žena. (Ibid.)¹¹ Pretpostavka jest kako se skupom implicitnih i eksplicitnih pravila uređuju rodni odnosi pa se muškarcima i ženama dodjeljuju različiti poslovi, vrijednosti, odgovornosti te obveze na razini kulture, institucije društva i socijalizacijskih procesa (Ibid., 23). Prema tomu, rodne se uloge odnose na dijeljenje kulturalnih očekivanja o prikladnim ponašanjima s obzirom na spol, a objašnjavaju ih osobine ličnosti, uvjerenja, preferencije i stavovi (Jugović 2010:114). Pri tomu je maskulinitet okarakteriziran vještinama vodstva i neovisnosti, a femininost ekspresivnim osobinama suosjećajnosti, osjetljivosti i vedrine. (Ibid.)

Prvi val feminističkih pokreta započeo je jedinstvenim tekstovima na temu položaja određenih žena u industrijskom društvu zapadne Europe, isključivši pritom Afroamerikanke kao i one skromnijeg financijskog stanja (Mihaljević 2016:156). Prvi svjetski rat većini je žena omogućio nova radna mjesta te neka glasačka prava kao i jednake društvene, ekonomske, političke i kulturne prilike. Nakon Drugog svjetskog rata javila se moderna feministička ideja kojom se naglašavala diferencijacija roda i spola. Paradigmom "ženom se ne rađa, ženom se postaje" Simone de Beauvoir pripisuje određenu negativnu atributivnost ženskom spolu. Tvrdi kako je rod uspostavljen kao društvena, kulturna i politička kategorija zasnovana na spolu, dok su rodne uloge unutar svjetskih kultura drukčije. Treći je val s početkom 80-ih godina 20. stoljeća težište protesta prebacio na homoseksualnost, transseksualnost i transrodnost te pokrenuo rasprave oko uloga vezanih za rodnu i spolnu prirodu čovjeka, stereotipa vezanih za mušku i žensku medijsku reprezentaciju te izražavanja seksizma u svakodnevnom vokabularu (Ibid., 158).¹²

¹¹ Može se definirati i kao "filozofska akcija" koja počiva na vjerovanju u socijalnu, političku i ekonomsku jednakost spolova, a dijeli se na liberalni, marksistički, radikalni, postmoderni, kulturalni, teologijski, postkolonijalni, etički, ekofeminizam i cyberfeminizam (Borić 2007:28).

¹² Odličan je primjer sportskog duha kao urođenog svojstva svakog muškarca. Tradicionalno "maskulina portretizacija igre" u kojoj su akcija, brzina i surovost primjeri pozitivne muževnosti, na ženu u sportu gleda kao manje ženstvenu s upitnom seksualnom orijentacijom (Mediterranean network of regulatory authorities 2017:6).

Općenito gledano, upravo se sport smatra izvorom aktivnosti koja pomaže u socijalizaciji i društvenoj integraciji, spaja ljude različitih spolova, populacija, religija, dobi, imovinskog stanja, bori se protiv diskriminacije, predrasuda i stereotipa (Mediterranean network of regulatory authorities 2017:3). Djevojčice aktivne u sportu imaju bolji uspjeh u školi, rjeđe se suočavaju s neželjenom trudnoćom u tinejdžerskoj dobi, imaju veće samopoštovanje i samopouzdanje, lakše se i češće upisuju na fakultet i rjeđe imaju problema sa zluporabom opojnih droga i bolestima ovisnosti (Ponorac i sur, 2013:2). Međutim, do 14. godine života skoro pola rekreativnih sportašica odustaje od sporta zbog pomanjkanja uspjeha, pozitivnog uzora ili društvene stigme ("Her time to play", 2018). Na europskoj se razini između 2012. i 2014. godine broj zaposlenica u sportu umanjio (Europski institut za ravnopravnost spolova 2015:2), a žene su na Olimpijskim igrama do 21. stoljeća bile jedva vidljive.¹³ Takav se trend može smatrati produktom ekonomskih i društvenih čimbenika povezanih s rodnim i spolnim identitetom koji je amalgam prirode i kulture. Upravo je priroda žensko tijelo stvorila s manjim udjelom mišićnog i većim udjelom masnog tkiva, smanjenim aerobnim kapacitetom i lakšim kosturom u odnosu na mušku građu.¹⁴ Drukčiji fizički i kemijski sastav tijela dovodi do određenog ponašanja i promišljanja te je važan faktor kod odabira profesionalnog sporta pa su prema tome gimnastika i plivanje "uvijek bolji izbor" za sportašice (Mediterranean network of regulatory authorities, 4).¹⁵

Statistike pokazuju kako je u Hrvatskoj 2013. bilo registrirano oko 83 % natjecatelja i 17 % natjecateljica različitih uzrasta, a Hrvatski olimpijski odbor u razvojni program za istu godinu nije uvrstio niti jednu žensku sportsku ekipu, iako je 50 % žena smatrano kvalitetnim sportašicama (Ibid., 7). Četiri godine kasnije ženski ekipni sportovi i dalje su imali smanjenu količinu prihoda što pokazuju primjeri iz grada Zagreba. Tri muška kluba hokeja na ledu financirana su s 1.256,529 kuna, a jedini ženski klub uopće nije financiran. Također vidljivi rodni jaz donosi usporedba tri muška odbojkaška kluba financirana s 2.490,996 kuna i osam ženskih odbojkaških klubova financiranih s 2.053,078 kuna (Ibid., 8-9).

¹³ Žensko natjecanje u golfu pojavilo se na Olimpijskim igrama prvi puta 1900., a u tenisu 1904. godine. Prvi ekipni sport u kojemu su se takmičile 1964. bila je odbojka (Doktor u kući 1999:1). Olimpijske su igre u Londonu 2012. postale prve u povijesti na kojima je svaku državu prezentirala barem jedna žena, a SAD je imao više ženskih nego muških sportaša. Od sveukupno prijavljenih 10 000 natjecatelja, žena je bilo čak 46 % (Mediterranean network of regulatory authorities, 4).

¹⁴ Muškarci su u prosjeku 30 do 40 % jači od žena, viši, teži i imaju veću količinu mišića koji su kod žena mekaniji, elastičniji i rastezljiviji.

¹⁵ Muškarcima je "prirodnije" baviti se nogometom ili borilačkim sportovima, međutim u Velikoj Britaniji se tim sinkroniziranih plivača bori za podršku u pristupanju ljetnim Olimpijskim igrama 2020. u Japanu ("UK's Male Synchronized Swim Team Fights for Olympics", 2012).

3. INVALIDITET

Hrvatsko zakonodavstvo i zavod za mirovinsko osiguranje diferenciraju pojmove invalidnost i invaliditet. Invalidnost je promjena u zdravstvenom stanju koja se ne može otkloniti liječenjem, a dijagnosticirane se osobe smatra profesionalno nesposobnima za rad (Rismondo 2000:72-73). Invaliditet je trajno ograničenje, smanjenje ili gubitak sposobnosti izvršenja neke fizičke aktivnosti ili psihičke funkcije primjerene životnoj dobi i odnosi se na sposobnosti u obliku složenih aktivnosti i ponašanja koja su općenito prihvaćeni dijelovi svakodnevnog života. (Ibid.) Obilježja invaliditeta su trajnost stanja, ograničenje, smanjenje ili gubitak sposobnosti obavljanja fizičke aktivnosti ili psihičke funkcije te oštećenje zdravlja u određenoj životnoj dobi. Težina invaliditeta je stupanj ograničenja učinka aktivnosti osobe, a medicinska se dijagnoza postavlja na temelju liječničkog pregleda pomoću kojega se definira stupanj invaliditeta.

Težinu invaliditeta procjenjuje se u odnosu na prepreke i poteškoće kod zapošljavanja i rada. Invalidom se smatra svaka osoba koja ima dugotrajna tjelesna, mentalna, intelektualna ili osjetilna oštećenja te teškoće pri radu ili uključivanju na radno mjesto. Stupanj invaliditeta određuje se pomoću ljestvice na kojoj 0 označava nepostojeće prepreke i poteškoće u odnosu na rad, to jest one su zanemarive te uključuju tek 4 % nemogućnosti. Ako su prepreke i poteškoće u odnosu na rad male te označavaju 5 % do uključujućih 24 %, brojem 1 označava se stupanj invaliditeta. Stupanj invaliditeta 2 ocjenjuje se kao umjerena ili znatna prepreka ili poteškoća u radu, a mjeri se od 25 % do uključujućih 49 %. Velike i teške prepreke i poteškoće u odnosu na rad označavaju se brojem 3, a ocjenjuju se od 50 % do 95 %. Najtežim se invalidima smatraju osobe s poteškoćama od 96 % do 100 % i to je posljednji, točnije 4. stupanj. Uz stupnjeve invaliditeta navode se i opisi ostalih poteškoća u funkcioniranju pojedinca te razine sposobnosti, znanja, vještina, radnih navika i interesa osobe s određenim stupnjem onesposobljenosti (Ministarstvo rada i mirovinskog sustava 2018).

Mentalna se retardacija objašnjava kao stanje zaostalog ili nepotpunog razvoja uma, posebno karakterizirano oštećenjem sposobnosti, a očituje se za vrijeme razvoja. Sposobnosti koje pridonose cjelokupnom stupnju razvoja inteligencije, kao što su mišljenje, govor, motorika i sposobnosti ostvarivanja društvenog kontakta, pritom su manje razvijene (Not 2008:342). Medicinski, psihološki, defektološki i socijalni eksperti pojam mentalne retardacije drugačije interpretiraju, ali svi prihvaćaju podjelu na laku, umjerenu, težu i tešku

mentalnu retardaciju.¹⁶ Poteškoće u mentalnom razvoju stvaraju specifične kognitivne, socijalne i emocionalne razvoje ličnosti, a mogu se javiti i u korelaciji. Jedan od teorijskih modela prezentira multidimenzionalni pristup mentalnoj retardaciji i temelji ju na odnosu funkcioniranja pojedinca i moguće podrške. Pritom je svladavanje svakodnevnog života određeno stupnjevanjem sposobnosti za intelektualno funkcioniranje, adaptivno ponašanje, sudjelovanje-uključivanje, interakciju i socijalne uloge te zdravlje (Ibid., 343). Za sportaše s intelektualnim poteškoćama organiziraju se i Specijalne olimpijske igre, a ove se godine održavaju u Abu Dhabiju (Special Olympic World Games Abu Dhabi 2019).

¹⁶ Karakteristika lake mentalne retardacije jest IQ približno 50-69 za razvojnu dob 7-12 godina, umjerene retardacije IQ 35-49 za razvojnu dob 4-7 godina, teže mentalne retardacije IQ 20-34 za razvojnu dob 2-3 godina, a teške mentalne retardacije IQ ispod 20 za razvojnu dob do 2 godine.

4. PARAOLIMPIJSKE IGRE

Prve igre sličnih odrednica održane su u ljeto olimpijske godine 1948., u organizaciji neurologa Ludwiga Guttmanna,¹⁷ a uključivale su 16 britanskih ratnih invalida koji su se ispred bolnice Stoke Mandeville natjecali u streličarstvu. Za četiri su godine igre dobile novu dimenziju kroz proširenu ponudu sportova, poprimajući pritom internacionalni karakter. Sve do 1976. godine na igrama su nastupali isključivo natjecatelji s ozljedom kralježnice, a te su godine održane i prve Zimske paraolimpijske igre na kojima je sudjelovalo 250 sportaša iz 17 zemalja. Paraolimpijske igre možemo opisati kao elitni sportski događaj na kojemu sudjeluju parasportaši raspoređeni prema različitim stupnjevima invaliditeta i razvrstani u mnoštvo disciplina (Gizdić, Lugarić 2014:9-11).¹⁸

Organizaciju, koordinaciju i nadzor nad Zimskim i Ljetnim paraolimpijskim igrama vrši Međunarodni paraolimpijski odbor, svjetska organizacija vrhunskog sporta osoba s invaliditetom koja u suradnji s Međunarodnim olimpijskim odborom podupire parasportaše u razvoju na lokalnoj, nacionalnoj i međunarodnoj razini. On ima svoj logo u obliku tri izdužena zareza u crvenoj, plavoj i zelenoj boji, himnu naziva "Hymn de l'Avenir" i moto "Spirit in Motion." Hrvatski paraolimpijski odbor, najviša nevladina nacionalna sportska udruga sportaša s invaliditetom udružuje nacionalne i županijske sportske saveze osoba s invaliditetom, a ustrojena je prema paraolimpijskim standardima i načelima međunarodnog paraolimpijskog pokreta (Ibid.,13-18). Rezultati rada Hrvatskog paraolimpijskog odbora vidljivi su i u broju prikupljenih medalja na različitim međunarodnim europskim i svjetskim kupovima i natjecanjima u posljednjih par godina. Primjerice, u godini 2015. osvojeno je sveukupno 220 medalja, od toga 88 zlatnih, 60 srebrnih i 63 brončane (Hina 2016). U godini 2017. hrvatski su parasportaši zajedno osvojili čak 357 medalja, 132 zlatne, 126 srebrnih i 99 brončanih (Klanjčić 2018). Prošle su godine, dakle 2018., osvojili 318 medalja, od toga 115 zlatnih, 98 srebrnih i 105 brončanih (Hina 2019).¹⁹

¹⁷ Nijemac kojemu je otac bio židovski ugostitelj, prebjegao je 1939. godine u Englesku te revolucionarizirao tjelesnu i sportsku aktivnost prilagođenu osobama s invaliditetom. Ustanovio je kako prilagođene vježbe i kretanje pozitivno utječu na imunitet i samopouzdanje onesposobljenog te formirao "Međunarodni odbor Igara Stoke Mandeville", preteču inačicu Paraolimpijskih igara (Gizdić, Lugarić 2014: 8-9).

¹⁸ Streličarstvo, atletika, boćanje, biciklizam, konjički sportovi, nogomet 5+1 i 7+1, *goalball*, *judo*, *powerlifting*, veslanje, jedrenje, pucanje, plivanje, stolni tenis, sjedeća odbojka, košarka, mačevanje, ragbi i tenis u invalidskim kolicima sportovi su u kojima se natječu paraolimpijci na Ljetnim igrama. Alpsko i nordijsko skijanje, hokej te *curling* u invalidskim kolicima discipline su na Zimskim paraolimpijskim igrama (Što su paraolimpijske igre? 2018).

¹⁹ Osvajanjem zlatne i brončane medalje na Zimskim paraolimpijskim igrama 2018. godine, Hrvatska je postala 24. zemlja na svijetu koja ima medalje na Zimskim i Ljetnim igrama (Hina 2019).

Svi sportaši moraju proći određene liječničke preglede kako bi sudjelovali na raznovrsnim natjecanjima. Klasifikacija parasportaša može biti nacionalna ili međunarodna te ju provode ovlaštteni nacionalni i certificirani klasifikatori s važećom licencom Međunarodnog paraolimpijskog odbora (Klasifikacija sportaša 2018). Nakon obavljenih pregleda, parasportaši dobivaju oznake s obzirom na dijagnozu i determinirani status koji nije stalan. Status IPC R (Review) nose sportaši s progresivnim bolestima koje uzrokuju nestabilan invaliditet. IPC C (Confirmed) status potvrđuje nepromjenjivo stanje parasportaša, a sportaš oznake NE (Not Eligible) nije zadovoljio minimalnu razinu invaliditeta te se njegova trenutna ograničenja ne smatraju trajnima. (Ibid.) Parasportaši koji će u buduće sudjelovati na Paraolimpijskim igrama nose oznaku IPC N koja ih označava kao novake, to jest kratica je riječi *New*. Dodijeljeni statusi sportašima omogućavaju nastupe na raznovrsnim sportskim događanjima, stoga svi statusa IPC R mogu sudjelovati na domaćim i nekim međunarodnim natjecanjima. Kako bi sudjelovali na velikim međunarodnim natjecanjima, sportaši moraju na dodatni pregled ako smatraju da mogu dobiti status IPC C što je ujedno najviša razina kvalifikacije (Uvjeti i kriteriji za nastup na Paraolimpijskim igrama Rio de Janeiro 2016:3).

Kategorije parasportaša prikazane su slovima i brojevima, a navest ćemo primjer atletske discipline. Slovo T (Track) označava trkačku stazu dok F (Field) označava neku bacačku disciplinu. Prva znamenka u broju označava prirodu, a druga težinu invaliditeta. Težina invaliditeta je veća što je brojka niža i manja što je brojka viša. Prva kategorija parasportaša označena je brojevima 11, 12 i 13, a opisuje atletičare s oštećenjem vida. Kategorija 20 definira parasportaše s intelektualnim poteškoćama, 31-38 one s cerebralnom paralizom dok svi između 31-34 koriste stolice za trkačke i bacačke discipline. U kategorije 40 i 41 spadaju parasportaši niskog rasta, a 42, 43 i 44 svi koji imaju oštećenja donjih ekstremiteta.²⁰ Kategorije 45, 46 i 47 odnose se na sportaše s raznim vrstama amputacija i/ili ograničenim opsegom pokreta gornjih ekstremiteta, dok su u kategoriji 51-57 sportaši u kolicima s različitim oštećenjima kralježnice ili amputacijom. Posljednja je kategorija 61-64 i odnosi se na sportaše s oštećenjima donjih ekstremiteta koji se obvezno natječu s ortozama (Klasifikacija sportaša 2019).

²⁰ U ovu kategoriju spadaju različite amputacije, ograničeni opseg pokreta i različite dužine nogu, a natjecateljima nije dozvoljeno koristiti ortoze ili proteze.

Naša najtrofejnija i jedna od najtrofejnijih parasportašica svih vremena na globalnoj razini, bila je Milka Milinković, paraolimpijka koja je nastupila na čak devet Paraolimpijskih igara. Rođena 7. travnja 1955. u Dabru u Bosni i Hercegovini, kao trinaestogodišnjakinja je pala s trešnje i ozlijedila kralježnicu. Tijekom rehabilitacije zavojljela je sport te se bavila košarkom i atletikom. Od milja prozvana "Europskom paraolimpijskom heroinom", osvojila je čak 8 paraolimpijskih medalja za nekadašnju Jugoslaviju i sadašnju Hrvatsku (Gizdić, Lugarić 2014:118). Na igrama u Heidelbergu 1972. godine reprezentativno je nastupala prvi, a 2012. godine u Londonu, posljednji put. Među najveće uspjehe u karijeri ubraja rušenje svjetskog i paraolimpijskog rekorda u bacanju kugle u Seoulu 1988. godine, kao i prvu hrvatsku paraolimpijsku broncu u bacanju koplja, osvojenu 1992. godine u Barceloni (Ravlić 2013). Preminula je u ljeto 2017. godine u Rijeci, a u čast njezinom sportskom stvaralaštvu osmišljena je nagrada "Milka Milinković", priznanje za dugogodišnji rad u razvoju sporta osoba s invaliditetom. Jasna Lulić Drenjak je 2018. godine bila prva dobitnica priznanja, inače izbornica plivača s invaliditetom (D. S./Hina 2018), dok je u 2019. godini nagrada dodijeljena Dubravki Ciligi, izvanrednoj profesorici na Kineziološkom fakultetu u Zagrebu (Žurić 2019).

Premda je medijski slabije popraćen, izuzetan se uspjeh parasportaša godišnje dodatno nagrađuje. U izboru Hrvatskog paraolimpijskog odbora dodjeljuju se nagrade za sudjelovanje na parasportskim događajima, a dobivaju ih i stručni suradnici te novinari. Monika Bradarić i Ivona Jakić dobile su 2018., odnosno 2019. godine priznanja za "izuzetan doprinos medijskoj promociji sporta osoba s invaliditetom". Naše najtrofejnije parasportašice trenutno su sjedeće stolnotenisačice 3. kategorije, Anđela Mužinić i Helena Dretar Karić, pulska atletičarka u kategoriji s intelektualnim poteškoćama Mikela Ristoski, mlada atletičarka niskog rasta Petra Štruklec te slabovidna judašica Jelena Brešković i stojeća skijašica Lucija Smetiško. (Ibid.) Iako je glavni fokus rada stavljen upravo na sportašice s invaliditetom, spomenut ćemo i parasportaše Dinu Sokolovića i Brunu Bošnjaka,²¹ koji su 2018. godine osvojili prve medalje za Hrvatsku na Zimskim paraolimpijskim igrama u Pyeongchangu. (Ibid.)

²¹ Dok je Bruno Bošnjak 2019. u izboru HPO proglašen najboljim hrvatskim parasportašem 2018. godine zahvaljujući osvajanju prve hrvatske medalje, Dino Sokolović, zlatni paraskijaš u kategoriji sjedećih, suspendiran je zbog navodnog uzimanja nedozvoljenih sredstava te će mu biti oduzeta zlatna medalja. Osim što mu je zabranjeno nastupati, problem je i u lijeku koji sadrži nedopušten sastojak diuretic hidroklorotiazid, a dio je njegove stalne dugogodišnje terapije (Hina 2019).

5. PARAOLIMPIJKE – analiza

Dosadašnjim smo istraživanjem postavili osnove velikih teorija i koncepata vezanih za određene pojmove te tako završili jednu istraživačku cjelinu. Nakon što smo definirali medijski diskurs, smisao feminizma, pojam invaliditeta te objasnili svrhu i cilj Paraolimpijskih igara, u drugom smo se dijelu rada okrenuli analizi odabranih novinskih članaka i pojedinih intervju s video zapisa. Poslužili smo se određenom interpretacijom navedene teme te pokušali utvrditi na koji se način odabrane hrvatske paraolimpijske sportašice u medijima profiliraju te koje se sastavnice njihovog privatnog i poslovnog života u određenim segmentima naglašavaju. Za potrebe ove analize koristili smo nelingvistički pristup medijsko-komunikacijskog istraživanja. Prema tomu, pokušali smo dokučiti postoji li postoji dramatičan učinak riječi u nekom od medijskih natpisa i između ostalog, ustanoviti kakva su mišljenja i načini razmišljanja u određenom konceptu dani te je li došlo do odbacivanja "realnog shvaćanja".

Prije analitičke obrade sakupljenog materijala, a tijekom priprema za ovo istraživanje ustanovljeno je kako su "žene s invaliditetom manje zadovoljne kvalitetom života jer nisu uključene u sport osoba s invaliditetom kao muška populacija" te smatraju kako im je dostupnost raznolikosti sportskih programa manja (Crnković, Rukavina 2012:16). Usporedno s tim, činjenica jest da je sport sa ženskim akterima manje zahvaćen u medijskom prostoru, ali i manje atraktivan od bilo kojeg "muškog" sporta. Povodom toga odlučili smo istražiti koje vrste zanimanja za sportašice s invaliditetom postoji u medijskom prostoru, ako ih uopće ima. Osim toga, bitno je naglasiti kako su između nekolicine hrvatskih paraolimpijskih sportašica odabrane tri, prema osobnom promišljanju, medijski najviše eksponirane reprezentativke. Među njima našle su se Sandra Paović, do 2009. godine "zdrava" stolnotenisačica, Anđela Mužinić koja se tek nakon nesreće počela baviti stolnim tenisom te Ana Sršen, umirovljena plivačica i voditeljica plivačkog kluba Natator.

5. 1. SANDRA PAOVIĆ

Rođena 15. travnja 1983. godine u Vukovaru, a odrastala pretežito u Borovom naselju uz budnu pratnju oca, profesionalnog nogometaša, počela se kao petogodišnjakinja baviti stolnim tenisom. Usprkos ratnim nevoljama, strogom odgoju te intenzivnim mučnim treninzima završila je srednju školu te bivala jednom od najsnažnijih aduta hrvatske ženske

stolnoteniske reprezentacije.²² Međutim, na putu za polufinale Europske lige u Poljskoj početkom 2009. godine doživjela je tešku prometnu nesreću u kojoj nitko od putnika nije smrtno stradao. Teška ozljeda kralježnice zagantirala joj je bolnu i dugu rehabilitaciju te doživotni invaliditet. Do 2016. godine, suprotno doktorskim očekivanjima, uspjela je ponovno prohodati te u 6. kategoriji²³ zaigrati za hrvatsku parastolnotenisku reprezentaciju s kojom je osvojila zlatnu medalju na Paraolimpijskim igrama u Rio de Janeiru. Karijeru profesionalne parasportašice završila je 2017. na iznenađenje mnogih, a toj su odluci kumovali loši međuljudski odnosi u Hrvatskom paraolimpijskom savezu (Tenžera 2017).

Osim profesionalnih uspjeha, može se reći kako su joj oni životni možda od veće vrijednosti nego bilo koje osvojeno odličje. Medijski najviše eksponirana parasportašica u Hrvatskoj u razdoblju od 2009. do 2017. godine, Sandra je u novinskim člancima često opisivana kao "hrabra olimpijka", "hrabra mlada žena koja je odlučila prkositi svim preprekama" (Heroji 2009), "ponos Hrvatske", "jača od svega", "posebna" (Mikola 2016), te ju krasi "hrabrost, upornost i želja za životom" (Bradarić 2016). Premda je prilikom razgovora s novinarima i sama rekla kako ne želi biti "narodni heroj" već normalan čovjek koji "pati, plače i bori se" (Žukina 2017) te da "ne želi nikakvu patetiku i da joj je želja da se o njoj govori i piše kao sportašici što jeste i što svi parasportaši žele" (Bradarić 2016), između redaka izjava može se razaznati koliko je svakodnevni život s njenim invaliditetom zapravo iscrpljujući. Međutim, kao ni jednu drugu medijski plasiranu ženu, Sandru nije moglo zaobići pitanje majčinstva i bračnog stanja. Premda njezino fizičko stanje garantira rizičnu trudnoću, odlučna je u namjeri da zasnuje obitelj s osam godina mlađim suprugom Danijelom koji je invalid u kolicima pa komentira:

"Za supruga svakako, on bi odmah dječacića da s njim može igrati nogomet. No, ja sam prošla puno psihičkih stresova posljednjih mjeseci, voljela bih da se to malo slegne. Želim i da prije uredimo stan, jer sam realna i ozbiljno shvaćam kakve su to obaveze. Puno razgovaramo o toj temi i kad se dogodi, bit će to sretna vijest." (Arh 2017)

Svjesna da je sada osoba s invaliditetom izazvanim u nesreći i dalje smatra kako je, u retrospektivnom pogledu na događaj, imala puno sreće. Njezina je najveća zahvala upućena

²² Bila je kadetska i juniorska prvakinja Europe, tri puta odlikovana medaljom na seniorskim prvenstvima Hrvatske pojedinačno i u miks parovima, prvakinja Mediterana do 21 godinu, pojedinačna i ekipna reprezentativka na Olimpijskim igrama 2008. te pet puta proglašena dijelom najbolje ekipe od strane Sportskih novosti i Olimpijskog odbora uz Tamaru Boroš, Andreu Bakulu i Corneliu Vaidu ("Podcast inkubator #24 - Dea Redžić i Sandra Paović", 2017).

²³ To je najteža stajaća kategorija u kojoj Sandra ima najtežu ozljedu i najmanju mobilnosti u odnosu na konkurenciju.

francuskim doktorima i medicinskom timu s rehabilitacije u Švicarskoj, a kako sama tvrdi sportski ju je život naučio da ostane smirena i pribrana u trenucima kada je to najpotrebnije. Tako se sam invaliditet infiltrirao u svaku poru njezinog privatnog i javnog života, diktirao joj sportsku karijeru, a Sandra se nekoliko puta tijekom različitih intervjuova osvrnula na svoju vlastitu "nemoć" naglašavajući:

"Ima stvarno dana kad bude jako jako teško... jako, jako. Nejdru ni noge ni ruke, ništa ti nejdru, sve ti je užasno teško...baš je onako teško, teško i to me onako nekad malo...umara me. Budem navečer stvarno jako umorna i to teško prihvaćam, da nekad meni tijelo diktira, šta ja moram raditi, i ako bi mogla to promijeniti onda bi ja htjela eto da mogu ja više dirigitirati, a ne da moram slušati...svoje tijelo." ("Priča o Sandri Paović", 2017)

Premda je tijekom rehabilitacije bila svjesna svojeg napretka i takoreći "moći koju je u nemoći stekla" i dalje je nosila osjećaj oduzete samostalnosti koju je imala prije nesreće. Možda je opis njezinog odlaska iz rehabilitacijske klinike u Švicarskoj²⁴ i dolazak u rodni Vukovar najbolje predočio nezavidnu situaciju u kojoj se našla, a o kojoj nikad nije mogla niti pomišljati. Stvar je definitivno pogoršalo i loše zdravstveno stanje njezine majke, stoga u jednom trenu navodi:

"Kad sam se vratila iz Nottwila, to mi je bilo najteže razdoblje jer sam došla i znači... iz znači rehabilitacije di sam bila sa sve ozlijeđenim ljudima i di mi se to činilo sve normalno, ono misliš...joj, ja sam još među njima, ono bila neko 'ko je mogo na noge, što je bila rijetkost. I onda dođeš među potpuno zdrave ljude, među potpuno zdrave ljude di svi mogu hodati, trčati i raditi baš sve, a ja ne mogu ništa, nisam onda ni vozila auto još... mislim imala sam vozačku, ali nisam vozila i to je bilo strašno razdoblje. Strašno, strašno, strašno... i čak gore nego poslije nesreće skoro." ("Podcast inkubator #24 - Dea Redžić i Sandra Paović", 2017)

Proučavajući intervjuje koji su napravljeni u razmaku od 10 godina,²⁵ može se primijetiti lajtmotiv sportskog duha. Sandra smatra kako je kao zdrava igračica bila izuzetno spontana i voljela je priređivati iznenađenja, no jednako tako stalno nezadovoljna ostvarenim rezultatom jer je uvijek htjela "još, još, još".²⁶ U prvim posttraumatskim danima, razmišljala

²⁴ U Hrvatskoj je bila pokrenuta humanitarna akcija koja je sakupljala novac za njezino liječenje u Švicarskoj, Francuskoj i Hrvatskoj, a Sandra je svoje zlato s posljednjih paraolimpijskih igara posvetila svim donatorima (Mikola 2016).

²⁵ Napravljeni nakon prometne nesreće, operacije i primarnog liječenja 2009. te u vrijeme rehabilitacije, priprema i odlaska na prvenstva pa sve do objavljene biografije 2017. godine naslova "Rođena da pobjeđuje."

²⁶ Kako sama kaže, kada je bila zdrava davala je maksimum, a sada joj je maksimum nedostižan, stoga smatra da je sada uvijek zadovoljna jer ono što je uspjela to je dobro, a što nije danas možda će sutra, iako ne može više priređivati iznenađenja jer sve što uradi mora biti planski ("Priča o Sandri Paović", 2017).

je što će raditi u budućnosti i hoće li biti samostalna²⁷ te je pomalo romantično priželjkivala jednom u budućnosti ponovo trčati (Vuković 2009). Događale su se situacije u kojima je bila žedna i nepokretna, a željela je samo piti i hodati. Nakon toga, u strahu i panici, zaigrala je ponovo stolni tenis ne znajući da će postati zlatna paraolimpijka. Poslije neslavnih svađa u Hrvatskom paraolimpijskom savezu, svoje je snove prenijela na muža kojega je željela bodriti na Paraolimpijskim igrama u Tokiju 2020. godine, no pretpostavlja kako je to trenutno teško moguće. Klišejskom konstatacijom "sport je život, a život je više od sporta" u jednom je trenutku Sandra naglašavala upravo njegov značaj, rekavši:

"Sport nije samo sport. Sport te uči da postaneš bolji čovjek i da, da, da naučiš puno toga, i da naučiš gubiti i poštuješ druge oko sebe. (...) Ne moraju se gledat uvijek samo strogo rezultati, ali ono... koliko sam ja bila borbena, koliko sam ja uživala igrat za Hrvatsku. (...) Sport ti je sve. (...). Naučite takvu disciplinu, naučite funkcionirat s drugima, naučite gubit, naučite padat, naučite se dizat. Sport je toliko puno više od tog mahanja reketom ili spuštanja niz padinu ili tako nešto, ne?" ("Podcast inkubator #24 - Dea Redžić i Sandra Paović", 2017)

²⁷ Prvotne su prognoze garantirale 90 % ovisnosti o drugima, dok je Sandra do 2017. ostala ovisna samo 5 % ("Podcast inkubator #24 - Dea Redžić i Sandra Paović", 2017).

5. 2. ANĐELA MUŽINIĆ

Naša najtrofejnija mlada paraolimpijka natječe se u kategoriji sjedećih stolnotenisačica već jedanaestu godinu za redom. Rođena je 1992. godine u Splitu, a njezin je životni put potpuno preokrenula prometna nesreća u lipnju 2006. godine. Do tada perspektivna odbojkašica postala je prikovana za invalidska kolica te splotom sretnih okolnosti preživjela izlivanje krvi u pluća. Nakon operacije i rehabilitacije u Varaždinskim Toplicama, Anđela je započela svoju profesionalnu parasportsku karijeru. Isprva je bila neodlučna u namjeri da zaigra upravo stolni tenis, no s vremenom je sportski duh prevladao razum. Kolika je njezina kvaliteta u profesionalnom sportu potvrđuje i ponuda Engleske parastolnoteniske reprezentacije. Iako su ponuđeni uvjeti izuzetno dobri na duže vremensko razdoblje, Anđela nije zainteresirana za priključenje drugoj reprezentaciji te ne želi mijenjati trenutnu osobnu trenericu, kao što ne želi pauzirati sva natjecanja na tri godine²⁸ (Gattin Zebić 2016).

Spomenute paraolimpijke sebe vide prvenstveno kao sportašice, djevojke, žene, a tek sekundarno osobe s invaliditetom, dok ih ostali, kako same navode, definiraju "invalidima kojima treba pomoć". Sve one teže određenoj razini samostalnosti i neovisnosti jer je to njihov pojam slobode, a kao žene invalidi, u određenim su se situacijama morale razumjeti, ali i podržavati. Kako je u Rio de Janeiru na Paraolimpijskim igrama 2016. godine funkcionirao kolektiv u kojemu su gotovo svi invalidi ženskog spola, Anđela zanimljivo prenosi:

"Mi smo sad u Riu, disali ko jedna osoba. Bile smo sve ženske znači 4 igračice, ona trenerica i naš izbornik. Nismo bile one prave ženske kokoši, koje se samo svađaju, koja ne podnosi jedna drugu, nego smo stvarno bili ekipa koja je disala. Nas tri igračice smo plakale dok je Sandri svirala himna. Veselile smo se više njenom rezultatu nego našem." ("Poteštat - Anđela Mužinić 2. 10. 2016.")

Pojam invaliditeta ogleda se u individualnom stavu prema tijelu kao i u dodijeljenoj paraolimpijskoj kategoriji prema postotku invaliditeta. Koliko nečiji identitet ovisi isključivo o subjektivnim i objektivnim percepcijama, najbolje pokazuje primjer Anđelinog stradanja. Kao što smo ranije spomenuli, dramatičan učinak riječi u medijima koji ponekad konstruiraju alternativne verzije događaja, otkriva kontradiktornosti ovog slučaja. Iz jednog kuta gledanja, Anđela je na rehabilitaciji bila nesretna:

"(...) Sve dok jednoga dana, na rehabilitaciji u Varaždinskim toplicama, nije prekipjelo: "Tata, vodi me doma!" (...) Dijagnoza je bila grozna. Lom sedmog i osmog kralješka prouzročili su oduzetost nogu, a krv se izlila u pluća." (Vuković 2012)

²⁸ U slučaju da primi poziv Engleske parastolnoteniske reprezentacije, Anđela bi dobila pravo na britansko državljanstvo, a zbog toga jedno vrijeme ne bi mogla nastupati na europskim i svjetskim prvenstvima. (Ibid.)

S druge pak strane, u televizijskom intervjuu spominje se ista situacija, ali na potpuno drugačiji način:

"Meni je to bilo normalno stanje. Gori san upoznala ono milijun prijatelja, sestre su mi bile prva liga, ja tu nisam vidila nikakav problem (...) Nakon što san se probudila nisam vidila nikakav problem. Veći je problem bio s roditeljima koji su padali u nesvist kada bi čuli vijest ili kad bi bili na sastanku s doktorom, kad je on reka: "Pa vi ste sritni šta vaša kćer može rukama." (...) Tokom vremena se shvatilo da nisam invalid kakvih invalida ima. Težih." ("Poteštat - Anđela Mužinić 2. 10. 2016.")

Opće je poznato da većina ljudi koja pretrpi teške fizičke ozljede, često nakon svega počinje voditi borbu s nekim mentalnim poremećajima. Međutim, Anđela je situaciju prihvatila na posve drugačiji način. Nesreća se dogodila kada je bila 6. razred osnovne škole te kako tvrdi, sljedeće dvije školske godine bile su joj najbolje do tad jer su je "prijatelji prihvatili takvu kakva je" i nisu je gledali "kao invalida." Premda je zbog sporta zanemarila mnoštvo društvenih funkcija i obiteljskih proslava te time izazvala brojne svađe, svjesna je da sport ne poznaje blagdane, a ona je djevojka koja "uvik oće naprid." Što veća samostalnost u privatnom životu i ostvarenje povijesnih uspjeha za Hrvatsku paraolimpijsku reprezentaciju stolnotenisačica u poslovnom životu, njezina su trenutna i najveća želja. (Ibid.)

Financijsko stanje hrvatskog sporta i parasporta nije među glavnim pitanjima ovog istraživanja, no na kratko ćemo se time pozabaviti ne bi li dočarali prepreke na koje nailaze profesionalni parasportaši. Premda je još prije sedam godina Anđela natuknula kako su financijske poteškoće u branši stalne, do 2016. godine ipak se dogodio značajan napredak u parasportu, jer su upravo tada Anđela i Helena Dretar Karić izabrane za najbolju žensku ekipu po izboru sportskih novinara, a ujedno je to bilo prvi puta da su paraolimpijci uopće bili nominirani i da su konkurirali sportašima (Gettin Zebić 2016). Tako je Anđela komentirala 2012. godine:

"(...) bilo bi lipo i da se odnos u našoj državi prema sportašima s invaliditetom promini. Evo, već nam je rečeno kako za dogodine nema novaca pa ćemo sve morat sami plaćat, a dolaze nam kvalifikacijska natjecanja za Svjetsko prvenstvo. Iskreno, ne znam koliko to ima smisla (...)." (Vuković 2012)

S druge pak strane, godine 2016. bila je izuzetno uzbuđena i iznenađena razvojem događaja:

"Sama nominacija bila mi je šok. Sportski novinari su razumjeli koja je naša priča i način života te su za nas zainteresirali javnost i pokazali im da smo sportaši kao i svi drugi te da su naše

medalje u rangu olimpijskih. (...) Drago mi je što nas ljudi ne gledaju kao invalide u kolicima, već kao uspješne ljude u rangu s Damirom Martinom."²⁹ (Gettin Zebić 2016)

Da se odnos prema svim hrvatskim sportašima doista mijenja dokazuje i prvi Nacionalni program športa napravljen za razdoblje 2019. do 2026. godine pod naslovom "Prema zdravoj i aktivnoj naciji ponosnoj na športske uspjehe." On bi trebao biti glavni faktor u društvenom razvoju jer je koncipiran da minimalizira nedostatke u športu i definira sve pojave organizacijske oblike športa, što su vrhunski, natjecateljski, rekreativni te šport u obrazovanju (Vlada RH/Hina 2019).³⁰ Prema tome, toliko željeni napredak u razvoju i ulaganju u sportske aktivnosti doveo je do televizijskog prijenosa godišnje nagrade HPO-a, gdje je Anđeli dodijeljena titula najbolje hrvatske sportašice s invaliditetom u 2018. godini, što je i prokomentirala:

" (...) to je najveći dan Hrvatskog paraolimpijskog odbora, stvarno je lipo, napokon imamo prijenose uživo, već zadnjih par godina. Stvarno je lipo. Ja bi rekla da mi sportaši već lagano dolazimo u razinu s neparaolimpijcima tak da smo mi stvarno ponosni i zahvalni što su nas prihvatili kao da smo svi isti sportaši. (...) Svi se nadamo da ćemo biti najbolji sportaši na svitu." (GOL.hr/Hina)

²⁹ Damir Martin je naš trofejni veslač, porijeklom iz Vukovara, a nekoliko je puta osvojio naslove prvaka Europe te dvije srebrne medalje na Olimpijskim igrama. Anđela je njegov veliki fan, stoga se s njime rado uspoređuje ("Dribling - Anđela Mužinić, Siniša Alebić 15. 8. 2016").

³⁰ Cilj je programa ukloniti apsurd prema kojemu je Hrvatska po pitanju sporta jedna od najtrofejnih zemalja svijeta te istovremeno čak 62 % hrvatske populacije priznaje da je apsolutno neaktivno. Ovaj je program prvi strateški razvojni dokument za hrvatski šport ("Hrvatska - veliki sportski rezultati, premalo građana koji su sportski aktivni", 2019).

5. 3. ANA SRŠEN

Rođena u Dubrovniku na Badnjak 1973. godine, a odrastala na Mljetu, Ana je kao trinaestogodišnjakinja oboljela od osteosarkoma, malignog tumora kosti zbog kojeg joj je amputirana lijeva potkoljenica s natkoljenicom. Između 1995. i 2008. godine, predstavljala je Hrvatsku na različitim plivačkim natjecanjima u kategoriji S9 te je srušila nekoliko europskih i svjetskih rekorda, a sudjelovala je na Paraolimpijskim igrama u Sydneyu 2000. i Ateni 2004. godine te je pripreme za posljednje u Pekingu 2008., vršila tijekom trudnoće. Osvojila je državnu nagradu za šport "Franjo Bučar" te priznanje Zagrebačkog športskog saveza osoba s invaliditetom, a danas je ponosna osnivačica kluba Natator u koji se mogu priključiti sve osobe koje žele plivati, neovisno o fizičkim i psihičkim performansama (Natator.hr).

Supruga, majka, kći, sestra i voditeljica kluba,³¹ Ana sebe već odavno ne smatra ženom koja zbog invaliditeta ima nerješive prepreke u životu. Na novinarska pitanja, kako razmišlja o položaju i mogućnostima žena s invaliditetom te kako usklađuje mnogobrojne obveze ne bi li ispunila sve svoje društvene i obiteljske uloge ona objašnjava:

"Žensko tijelo je lijepo. Mislim da se mi žene ne smijemo odreći svoje ženstvenosti zbog invaliditeta. Moramo biti žene, to je naša jaka strana. Sigurno je teže ostvariti partnerstvo kad si žena s invaliditetom, ali nije nemoguće. (...) Plivačku karijeru nisam mogla prekinuti u momentu i reći sad ću biti samo majka. (...) Teško je uskladiti, ali volim to što radim. Danas mi je izazov svaki dolazak na bazen vidjeti koliko su djeca s kojima radimo napredovala." (Ravlić 2014)

Možda joj je najteži izazov bio prihvatiti vlastito tijelo u osjetljivoj dobi od 13 godina. Mlada djevojka koja je ionako nesigurna u svoj izgled te se svakodnevno bori s tjelesnim promjenama, u ovom je slučaju promišljala drugačije:

"Voda je okruženje 800 puta gušće od zraka i tijelo se vodi mora prilagoditi, mozak se u vodi mora resetirati i ne može se isto ponašati kao na suhom. Prvo sam prihvatila sebe u vodi i onda sam jednog dana rekla: "Pa ja sam sretna da sam živa i što imam jednu nogu, sretna sam kao osoba". (...) U početku sam dolazila na bazen s ručnikom omotanom oko sebe, a s vremenom sam htjela protezu u jarkim bojama. (...) Imala sam i sreću da sam odrastala u obitelji u kojoj su me odgajali da je svatko kovač svoje sreće i da se radom i ljubavlju može postići sve što čovjek želi. (...) Ranije i danas na protezu sam gledala kao prednost, ona eliminira bezveznjake. (Jurasić/Ravlić 2014)

³¹ U intervjuima ističe kako je ponosna na svoju obitelj i zadovoljna dobrim odgojem. Otac i mlađi brat poginuli su u dvije različite prometne nesreće u razmaku od par godina, stoga smatra kako je potpora obitelji važan segment života svakog sportaša (Jurasić 2014).

U nekoliko se navrata osvrnula na završetak profesionalne plivačke karijere, ali i obrazložila nastavak rada u drugom smjeru. Možda je u tome najreprezentativniji primjer sportašice koja sukusom majčinskih i sportskih osjećaja stvara određenu atmosferu u klubu u kojem radi s osobno postavljenim ciljem, a opisuje ga:

"Bilo mi je važno da sam uspjela završiti sportsku karijeru kako sam željela, nisam osvojila medalju, završila sam zadnju natjecateljsku utrku i potom zagrlila sina. (...) Klub Natator pokrenula sam novcem svog sponzora (...). Jedno od mojih velikih postignuća je što sam djeci osigurala prostor za trening i divne stručnjake koji rade s njima na rekreativnom, rehabilitacijskom ili natjecateljskom nivou. Po meni, djecu s teškoćama u razvoju bi trebalo integrirati u programe s ostalom djecom, a ne segregirati. (...) Mi svi želimo biti zajedno, jer ideja sporta je da ujedinjuje ljude i to je poruka koju prenosimo." (Ibid.)³²

Pošto se od relativno rane dobi nosi s invaliditetom te preprekama, ali i mogućnostima koje on predstavlja, zanimljivo je pročitati njezino osobno mišljenje o invalidima kao subpopulaciji općeg društva. Ponekad, u kontekstu i komparaciji sa "zdravim" ljudima ističe neke druge stvari, koje možda na prvu nisu posve očite:

"Ljudi koji cijene život i znaju prave vrijednosti ući će u vaš svijet bez obzira na vaše teškoće koje njima neće biti važne. Za predrasude su krive, uvjetno rečeno, osobe s invaliditetom sa svojim stavom da se društvo mora pobrinuti za njih. (...) Svi mi imamo mozak, a ne koristimo ga koliko možemo. Ljudi s obje noge ne naprave ništa od života. Tada nisam bila svjesna koliko je taj početni stav bio dobar, ali držim ga se i danas." (Ravlić 2014)

Iz prethodno napisanog i obrazloženog, slobodno možemo pretpostaviti da se ponekad vlastita misao invalida o njemu samome potencijalno nadopunjuje na onu društvenu percepciju o invalidima, međutim u nekim se situacijama u potpunosti razilazi. Takvoj je ideji polazište u zanimljivom pitanju koje glasi: "Otišli ste u London s 18 godina da izbjegnute etiketiranje jer ljudi su mislili da trebate biti skromni, a vi ste od života željeli sve?" Upravo kroz odgovor na ovakvo pitanje možemo vidjeti koliko je bitan osobni pristup invalida prema vlastitome tijelu, a koliko društveni pristup prema invalidima:

"Otišla sam na koledž i u Londonu sam prvi put počela trenirati s trenerom. U Londonu je važno bilo moje znanje, sposobnosti, ono što sam ostvarila i to mi je bilo poticajno. Naše društvo je još jako pod utjecajem socijalističkog sustava i očekuje se da će netko drugi učiniti nešto za nas, a ne da uzmemo stvar u svoje ruke i budemo pokretači i kreatori svog života. (...) Trenirala sam s plivačima

³² Premda je primarni cilj uključivanje svih u isti program, individualni je rad potreban u nekim slučajevima teškog fizičkog i psihičkog invaliditeta, što opet upućuje na isključivanje iz grupe. Problem su ponekad i roditelji djece koja su zdrava i ne dopuštaju da njihovo dijete bude u grupi s djecom s teškoćama u razvoju (Ravlić 2014).

bez invaliditeta. Ostvarila sam rezultate za koje sam mislila da nikad neću moći. Trener Kuterovac je (...) takav da u ljudima vidi mogućnosti, a ne ograničenja. Na život tako treba gledati i imam sreću da sam okružena takvim ljudima i prijateljima koji me inspiriraju." (Jurasić 2014)

Možda i najljepši primjer učenja prihvaćanja drugog i drugačijeg radi upravo Hrvatski paraolimpijski odbor organiziranjem Paraolimpijskih školskih dana. Djeca vježbaju košarku u kolicima, pokušavaju savladati barijere s povezom na očima, uče prihvaćati ljude koji su drugačiji, tjelesno, po boji kože i mentalno. (Ibid.)

Općenito gledano, s 13 je godina oboljela od raka i postala invalid sa željom za profesionalnom karijerom, u kasnijim je godinama izgubila najmlađeg brata i oca u prometnim nezgodama na Mljetu te nije osvojila niti jednu paraolimpijsku medalju. Međutim, odlučila je boriti se protiv predrasuda koje društvo ima o invalidima, sakupljati medalje i postavljati nove rekorde "u tišini" te se na kraju svega ponajviše ponosi svojom obitelji i vlastitom snagom koja ju je, kako sama kaže, "zadržala normalnom osobom".³³

³³ Možda i najveća kontradiktornost leži u tome kako većina ljudi sebe smatra normalnima dok su invalidi za njih abnormalni. U ovom se slučaju Ana referira na sebe kao normalnu te se tako poistovjećuje s onom istom grupom ljudi koja nju samu ne prihvaća kao normalnu osobu, iako se u ovom kontekstu pod "normalnom osobom" podrazumijeva psihička stabilnost individue.

6. ZAKLJUČAK

U ovom se radu na principu analize medijskog diskursa uz pomoć odabranih novinskih članaka šest različitih portala, proučavao konstrukt medijske profilacije triju poznatih hrvatskih paraolimpijki te se nakon sedmomjesečnog istraživanja utvrdilo da se njihov sportski karakter favorizira kao temeljna odrednica medijskog identiteta dok je naglasak na invaliditet i ženstvenost stavljen sekundarno. Međutim, na dnevnoj je bazi količina informacija u sportskim sekcijama svih portala o sportskim uspjesima paraolimpijki minimalna ili nepostojana, dok se ostali medijski prostori primarno baziraju na njihov invaliditet ili spol. Na temelju analiziranih članaka u kojima su parasportašice intervjuirane, možemo tvrditi kako je njihova kvaliteta života s invaliditetom zbog aktivnog bavljenja profesionalnim sportom, viša od uobičajene. Također smo kroz analizu uočili kako se o parasportašicama u sportskim sekcijama piše nakon osvojenog visokog mjesta na nekome od natjecanja, ali se gotovo nikada kontinuirano ne prate njihovi uspjesi. Utvrđeno je da su manje podložne seksističkim i vulgarnim opisima kao što su i manje medijski eksponirane, dok su tenisačice najviše eksponirane sportašice u sportskim rubrikama svih portala. Dijelovi intervjua kojima smo se služili tijekom izrade rada, nisu bili iz sportskih sekcija portala već nekih drugih internetskih izvora, a razlog je tomu upravo specifična tema. Oni članci koji su pronađeni u sportskoj sekciji bili su isključivo sportske tematike te su donosili vijesti samo o uspjesima i rezultatima paraolimpijki.

Proučavajući feminističke koncepte kroz analizu medijskog diskursa fokusiranu isključivo na parasportašice, potvrdili smo ideju o medijskom profiliranju ženskog invalida kao samostalnog bića. Premda se prezentira kao pozitivna stvar, naglašavani su i neki psihološki aspekti sportašica, poput osobnih percepcija i borbi te gotovo svakodnevna uvjetovana društvena diskriminacija što potvrđuje činjenicu da nije došlo do odbacivanja "realnog shvaćanja". Također ćemo još jednom naglasiti činjenicu kako su istaknute paraolimpijke rođene kao zdrave djevojke, stoga je prilagodba na stil života s invaliditetom bila određeni izazov koji je na kraju definirao njihovo promišljanje o invaliditetu i pojmu ženstvenosti. Takva su razmišljanja u potpunosti individualizirana te uvjetovana osobnim karakterom, a zanimljivo je kako spomenute paraolimpijke dijele gotovo identično mišljenje o sportu kao takvome te često naglašavaju njegov značaj. Između ostaloga, upravo je sport karika koja u velikoj mjeri definira njihov život.

Mediji su kao posrednici, ali i glavni izvor informacija odigrali značajnu ulogu u ovom istraživanju. Tijekom rada na ovoj temi stvorila su se i nova promišljanja za daljnja proučavanja koja bi se potencijalno mogla koristiti uz neke druge pristupe diskursa. Stoga se sljedeća istraživanja mogu usmjeriti na proučavanje načina stvaranja naracije, konteksta, proizvodnje značenja i lingvističke analize. Generalno prezentiranje sportaša i sportašica, pažnja posvećena "sportašici" i "ženi" kroz veličinu medijskog prostora, ključne riječi i isticanje, značaj "žene" u sportskoj sekciji novina i portala te komparacija karijera sportaša koji su postali parasportaši također je jedan vid daljnjeg istraživanja. Na samom kraju možemo spomenuti i mogućnost istraživanja razlika između određenih medija te uređivačkih politika novinskih portala.

7. POPIS LITERATURE

BORIĆ, Rada ur. 2007. *Pojmovnik rodne terminologije prema standardima Europske unije*. Zagreb: Publika d.o.o.

GIZDIĆ, Jurica i Denis LUGARIĆ. 2014. *Pola stoljeća hrvatskog paraolimpizma*. Zagreb: Stega tisak d.o.o.

Znanstveni radovi

Anonimno. 1999. „Žena u sportu“. *Doktor u kući*.

BRKLJAČIĆ, Morana. 2007. „Etika i sport“. *Medicina* 43:230-233.

BUBALO, Iva i Margareta JELIĆ. 2015. „Kritička osviještenost učenika i učenica završnih razreda srednje škole o reprezentaciji žena u medijima“. *Medijska istraživanja* 21/2:107-123.

CRNKOVIĆ, Ivana i Melita RUKAVINA. 2013. „Sport i unapređenje kvalitete života kod osoba s invaliditetom“. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja* 49/1:12-24.

ĐURIN, Sanja. 2013. „Teorija diskursa – razvoj ideje“. Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb.

ĐURIN, Sanja. 2017. „O poststrukturalističkoj teoriji diskursa kroz raspravu o uvođenju pojma 'brak' u hrvatski sustav“. *Studia ethnologica Croatica*, 29:332-356.

HALMI, Aleksandar, BELUŠIĆ Renata i Jelena OGRESTA. 2004. „Socijalnokonstruktivistički pristup analizi medijskog diskursa“. *Medijska istraživanja* 10/2:35-50.

JUGOVIĆ, Ivana. 2010. „Što se mjeri pod pojmom rodni uloga? Pregled i evaluacija skala rodni uloga i stavova o rodnim ulogama“. *Suvremena psihologija* 13/1:113-135.

LAKIĆ, Igor. 2009. „Modeli analize diskursa novinskih članaka“. *Riječ*, 2:91-108.

MIHALJEVIĆ, Damirka. 2016. „Feminizam-što je ostvario?“ *Mostariensia* 20/1-2:149-169.

Mediterranean Network of Regulatory Authorities. 2018. "Ravnopravnost muškaraca i žena u sportskim programima audiovizualnih medija". *Agencija za elektroničke medije*, 1-32.

NOT, Teodora. 2008. „Mentalna retardacija: definicija, klasifikacija i suvremena podrška osobama s intelektualnim teškoćama“. *Nova prisutnost* 6/3:339-351.

PONORAC, Nenad, PALIJA, Stanislav i Mira POPOVIĆ. 2013. „Žena i sport“. *SportLogia* 9/1:1-7.

RISMONDO, Mihovil. 2000. „Invalidnost i invaliditet“. Pogledi i mišljenja.

RISMONDO, Vladimir. 2011. „Vizualni identitet sporta i sportaša u suvremenim hrvatskim medijima masovne komunikacije – prilozi za ikonološku interpretaciju“. *Kroatologija* 2/1:151-164.

ŽIVKOVIĆ, Danijel. 2014. „Teorijske osnove u analizi diskursa i pragmatici kod frankofonih lingvista“. *Jezik, književnost i kultura*, 362-374.

Novinski članci

ARH, Gordana. 2017. "10 godina nakon teške nesreće Sandra Paović ogolila dušu: Otkrila sam sve svoje tajne, sada je vrijeme za majčinstvo". *Gloria*, 14. rujna. <https://www.gloria.hr/fokus/price/10-godina-nakon-teske-nesrece-sandra-paovic-ogolila-dusu-otkrila-sam-sve-svoje-tajne-sada-je-vrijeme-za-majcinstvo/6548430/> (pristup 10. 2. 2019.).

BRADARIĆ, Branimir. 2016. "Sandra Paović: Od smrtničke postelje do olimpijskog zlata". *Aljazeera Balkans*, 3. listopada. <http://balkans.aljazeera.net/vijesti/sandra-paovic-od-smrtnicke-postelje-do-olimpijskog-zlata> (pristup 5. 2. 2019.).

D. S. / Hina. 2018. "Proglašeni najbolji hrvatski sportaši s invaliditetom". *Tportal*, 08. veljače. <https://www.tportal.hr/sport/clanak/proglaseni-najbolji-hrvatski-sportasi-s-invaliditetom-20180208>. (pristup 13. 11. 2018.).

GATTIN ZEBIĆ, Tanja. 2016. "Anđela Mužinić, paraolimpijka koja inspirira: Odbila sam ponudu koju bi mnogi prihvatili!". *Slobodna Dalmacija*, 26. prosinca. <https://www.slobodnadalmacija.hr/sport/ostalo/clanak/id/460091/anela-muzinic-paraolimpijka-koja-inspirira-odbila-sam-ponudu-koju-bi-mnogi-prihvatili> (pristup 3. 2. 2019.).

GOL.hr/Hina. 2019. "Bruno Bošnjak i Anđela Mužinić najbolji su hrvatski sportaši s invaliditetom". *Dnevnik.hr*, 31. siječnja. https://gol.dnevnik.hr/clanak/rubrika/ostali_sportovi/bruno-bosnjak-i-andjela-muzinic-najbolji-hrvatski-sportasi-s-invaliditetom---547673.html (pristup 28. 2. 2019.).

HINA. 2016. „Ristoski i Budetić najbolji“. *Sportske novosti*, 11. veljače. <https://sportske.jutarnji.hr/sportmix/ostalo/ristoski-i-budetic-najbolji/4139883/> (pristup 12. 2. 2019.).

HINA. 2019. „Bošnjak i Mužinić najbolji sportaši HPO za 2018. godinu“. HPO novosti, 01. veljače. <https://www.hpo.hr/novosti/Bosnjak-i-Muzinic-najbolji-sportasi-HPO-za-2018godinu-/1018> (pristup 12. 2. 2019.).

HINA. 2019. "Paraolimpijac Sokolović pao na doping testu, ostaje bez zlata?!". *24sata*, 22. siječnja. <https://www.24sata.hr/sport/paraolimpijac-sokolovic-pao-na-doping-testu-ostaje-bez-zlata-610328> (pristup 23. 1. 2019.).

JURASIĆ, Dijana. 2014. "Sa 13 godina joj je amputirana noga, ali strast za životom nitko joj nije mogao uzeti". *Večernji list*, 26. veljače. <https://www.vecernji.hr/lifestyle/ana-srsen-nisam-osvojila-medalju-ali-sam-zagrlila-svoje-zlato-sina-923516> (pristup 30. 1. 2019.).

KLANJIČIĆ, Klaudija. 2018. „Nagradu za najbolje sportaše u neparaolimpijskim sportovima u 2017. godini dobili su šahist Domagoj Glažar te kuglačica Petra Deša“. *In portal*, 09. veljače. <http://www.in-portal.hr/in-portal-news/sport/15223/hrvatski-paraolimpijski-odbor-proglasenje-najboljih-sportasa-s-invaliditetom-u-2017-godini> (pristup 15. 1. 2019.).

MIKOLA, Danijela. 2016. "Mislila sam da više nikad neću hodati, a osvojila sam zlato...". *24 sata*, 14. rujna. <https://www.24sata.hr/news/mislila-sam-da-vise-nikad-necu-hodati-a-osvojila-sam-zlato-491150> (pristup 5. 2. 2019.).

RAVLIĆ, Božica. 2013. "Milka je najtrofejnija hrvatska olimpijka s više od dvije stotine osvojenih državnih i međunarodnih odličja, ona je jedina sportašica s invaliditetom na svijetu koja ima devet nastupa na paraolimpijskim igrama". *In portal*, 28. lipnja. <http://www.in-portal.hr/in-portal-news/kutak-za-strucnjake/1182/-moja-prica-milka-milinkovic> (pristup 6. 11. 2018.).

RAVLIĆ, Božica. 2014. "Intervju, Ana Sršen: Žene s invaliditetom neusporedivo su ljepše od neprirodnih manekenki". *In portal*, 17. listopada. <http://www.in-portal.hr/in-portal-news/sport/6290/intervju-ana-srsen-zene-s-invaliditetom-neusporedivo-su-ljepse-od-neprirodnih-manekenki> (pristup 2. 3. 2019.).

TENŽERA, Matina. 2017. "Što se krije iza Sandrine šokantne odluke: Provjereno donosi obje strane priče". *Dnevnik.hr*, 8. veljače 2017. https://gol.dnevnik.hr/clanak/rubrika/ostali_sportovi/sandra-paovic-prekinula-karijeru-magazin-provjereno-donosi-obje-strane-price---478722.html (pristup 29. 1. 2019.).

VUKOVIĆ, Rozita. 2009. "Sandra Paović: Ponekad sanjam kako opet trčim". *Jutarnji list*, 20. prosinca. <https://www.jutarnji.hr/vijesti/sandra-paovic-ponekad-sanjam-kako-opet-trcim/2880518/> (pristup 12. 2. 2019.).

VUKOVIĆ, Vinko. 2012. "Anđela Mužinić: Znam da nikad više neću hodati, ali ne predajem se!" *Slobodna Dalmacija*, 17. rujna.

<https://slobodnadalmacija.hr/novosti/hrvatska/clanak/id/179543/anela-muzinic-znam-danikad-vise-necu-hodati-ali-ne-predajem-se> (pristup 17. 2. 2019.)

ŽUKINA, Predrag. 2017. "Sandra Paović; Da mi se to opet dogodi, ne bih preživjela. Mjesec dana nisam mogla sama disati, nisam smijela plakati, nisam smjela okretati glavu...". *Jutarnji list*, 19. rujna. <https://www.jutarnji.hr/life/zivotne-price/sandra-paovic-da-mi-se-to-opet-dogodi-ne-bih-prezivjela-mjesec-dana-nisam-mogla-sama-disati-nisam-smjela-plakati-nisam-smjela-okretati-glavu/6561885/> (pristup 7. 2. 2019.).

ŽURIĆ, Ivan. 2019. "Bruno Bošnjak i Anđela Mužinić najbolji hrvatski sportaši s invaliditetom". *Tportal*, 31. siječnja. <https://www.tportal.hr/sport/clanak/bruno-bosnjak-i-andela-muzinic-najbolji-hrvatski-sportasi-s-invaliditetom-20190131> (pristup 12. 2. 2019.).

Internetske stranice

Medijska pismenost.hr. "Kampanja za veću vidljivost ženskih sportova u medijima." <https://www.medijskapismenost.hr/kampanja-za-vecu-vidljivost-zenskih-sportova-u-medijima/> (pristup 3. 10. 2018.).

"Antički sportovi - pobjeda je najvažnija." <https://wol.jw.org/hr/wol/d/r19/lp-c/2004326>. (pristup 5. 10. 2018.).

„Što su paraolimpijske igre?“. http://os-nandrica-vu.skole.hr/upload/os-nandrica-vu/newsattach/839/Sto_su_paraolimpijske_igre.pdf (pristup 10. 11. 2018.).

Hrvatski atletski savez osoba s invaliditetom. „Klasifikacija sportaša“.

<http://www.hasosi.hr/Pages.aspx?Id=173&LangId=1&HeadId=13&rnd=132835183> (pristup 8. 11. 2018.).

Hrvatski atletski savez osoba s invaliditetom. „Uvjeti i kriteriji za nastup na Paraolimpijskim igrama Rio de Janeiro 2016“.

<http://www.hasosi.hr/WritePerm/assets/pdf/hasosi%20uvjeti%20i%20kriteriji%20za%20nastup%20na%20pi%20rio%202016.pdf> (pristup 13. 2. 2019.).

Heroji 2009. "Sandra Paović (26)".

http://www.ponoshrvatske.hr/heroji/2009/012_sandra_paovic-7616/ (pristup 3. 2. 2019.).

Vlada RH / Hina. 2019. "U 2019. za šport se iz proračuna izdvaja 336 milijuna kuna, 119 milijuna kuna više nego 2016". <https://vlada.gov.hr/vijesti/u-2019-za-sport-se-iz-proracuna-izdvaja-336-milijuna-kuna-119-milijuna-kuna-vise-nego-2016/25146> (pristup 1. 3. 2019.).

"Natator; plivački klub". <http://natator.hr/>. (pristup 28. 2. 2019.).

„World Games“. <https://www.abudhabi2019.org/> (pristup 19. 3. 2019.).

Video zapisi

Jr. nba. 2018. "Her time to play". *YouTube*, 8. listopada.

<https://www.youtube.com/watch?v=gOMipej1Uxs&=1s> (pristup 13. 1. 2019.).

ABC News. 2012. "UK's Male Synchronized Swim Team Fights for Olympics". *YouTube*, 30. srpnja. <https://www.youtube.com/watch?v=dleLYhWiEk> (pristup 24. 11. 2018.).

Podcast Inkubator. 2017. "Podcast inkubator #24 - Dea Redžić i Sandra Paović". *YouTube*, 31. svibnja. <https://www.youtube.com/watch?v=zd3afupIZP8&t=4576s> (pristup 3. 2. 2019.).

Poteštat. 2016. "Poteštat - Anđela Mužinić 2. 10. 2016". *YouTube*, 2. listopada.

<https://www.youtube.com/watch?v=c6kKmFzG1mo&t=1518s> (pristup 15. 2. 2019.).

Slavonska Televizija. 2019. "Hrvatska - veliki sportski rezultatu, premalo građana koji su sportski aktivni". *YouTube*, 13. veljače. <https://www.youtube.com/watch?v=aLZGC7HSRII> (pristup 1. 3. 2019.).

Televizija Jadran. 2016. "Dribling - Anđela Mužinić, Sinida Alebić 15. 08. 2016". *YouTube*, 16. kolovoza. https://www.youtube.com/watch?v=VjvMLk5BE_E&t=648s (pristup 20. 2. 2019.).

8. PARAOLIMPIJKE - feminizam i invaliditet (sažetak)

U ovom se radu pomoću analize medijskog diskursa proučavaju feministički teorijski koncepti te stavovi o invaliditetu kroz konstrukt medijske profilacije na primjeru tri hrvatske reprezentativne paraolimpijke. Istraživanje je bilo vođeno idejom da je analiza diskursa proučavanje konteksta sadržaja usmenog i pismenog govora, a feminizam pojam koji označava borbu za jednaka prava žena u društvu, dok je invaliditet nesposobnost obavljanja određenog rada, sedam su mjeseci praćene sportske vijesti i analizirani određeni intervjui. Sandra Paović kao bivša zdrava sportašica, Anđela Mužinić kao trenutno najbolja sportašica s invaliditetom te Ana Sršen kao popularna bivša paraplivačica poslužile su kao odlični modeli za primjenu analize.

Rezultati istraživanja sugeriraju kako je prvotni naglasak stavljen na sportski uspjeh parasportašica, a sekundarno se spominju njihovi privatni životi te "unutarnje borbe", iako im sportske sekcije u medijima ne pridodaju veliki značaj.

Ključne riječi: medijski diskurs, feminizam, invaliditet, paraolimpijke

9. WOMEN PARALYMPICS- feminism and disability (abstract)

This paper uses the analysis of media discourse to study theoretical feminist concepts and attitudes towards disability through the media profiling construct. This is analysis on the example of three Croatian Paralympics. Led by the idea that the discourse analysis is the study of context and content of both written and oral speech; that feminism signifies the fight for female equality in the society; and that the disability is inability to perform certain labor, the research for this paper was conducted by following sports news and analyzing certain interviews for seven months. As sort of models this analysis followed Sandra Paović as former healthy athlete; Anđela Mužinić as currently the best athlete with disability; and Ana Sršen as famous former Paralympic swimmer.

The results of this research suggest that the sports success of these Paralympics was stressed more than their private life and their “inner struggles“ even though sports sections do not give them much attention anyway.

Key words: media discourse, feminism, disability, Paralympics